

Мобільний конфлікт у майнових відносинах подружжя: європейський підхід і національна судово практика

Владислав Володимирович Шипович

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

Інеса Анатоліївна Шуміло*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

*e-mail: i.a.shumilo@nlu.edu.ua

Анотація

Статтю присвячено дослідженню феномену мобільного конфлікту у сфері майнових відносин подружжя в міжнародному приватному праві. Мобільний конфлікт виникає внаслідок переміщення подружжя між державами, що потенційно змінює колізійну прив'язку, яка визначає застосовне право до майнового режиму. Актуальність теми зумовлено зростанням міжнародної мобільності подружніх пар, поглибленням європейської інтеграції України та відсутністю в національному законодавстві спеціальних колізійних норм щодо майнових режимів подружжя з іноземним елементом, що породжує суперечливу судову практику. Мета статті полягає в дослідженні принципу стабільності майнового режиму подружжя у транскордонних відносинах крізь призму європейського підходу та національної судової практики, а також в обґрунтуванні необхідності чіткого розмежування речового і сімейного майнового статутів при вирішенні відповідних спорів. Досягнення окресленої мети стало можливим завдяки комплексному методологічному підходу, зокрема, використанню порівняльно-правового методу для зіставлення правового регулювання ЄС, Італії та України; формально-юридичного – для тлумачення колізійних норм і судових рішень; системного – для встановлення взаємозв'язку між речовим, сімейним і колізійним правом. Проаналізовано еволюцію доктринальних підходів від класичних моделей автоматичної мобільності до сучасного принципу стабільності, закріпленого в Регламенті ЄС № 2016/1103 про майнові режими подружжя. Особливу увагу приділено розмежуванню сімейного майнового і речового статутів: встановлено, що змішування цих правових рівнів є типовою помилкою судової практики. На матеріалах постанови Верховного Суду України від 28.01.2026 р. у справі № 554/4080/23 проведено аналіз підходів різних судових інстанцій до питання про правовий режим нерухомого майна, придбаного в Україні подружжям, яке уклало шлюб в Італії з обранням режиму роздільності майна. З'ясовано, що суд першої інстанції правильно застосував колізійну

норму про дієвість іноземного шлюбного договору, тоді як апеляційний суд притупився помилки, підмінивши сімейний майновий статут речовим. Верховний Суд сформулював висновок про те, що обраний під час укладення шлюбу режим роздільності є елементом сімейного правового статуту, який зберігає дію щодо майна, набутого під час шлюбу, незалежно від місця його знаходження. Наголошено на необхідності гармонізації українського підходу з принципом стабільності, закріпленим у праві ЄС.

Ключові слова: мобільний конфлікт; майновий режим подружжя; стабільність застосовного права; колізійне право; міжнародне приватне право; шлюбний договір.

The Mobile Conflict of Laws in Matrimonial Property Regimes: European Approaches and National Case Law

Vladyslav V. Shypovych

Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine

Inesa A. Shumilo*

Yaroslav Mudryi National Law University,
Kharkiv, Ukraine

*e-mail: i.a.shumilo@nlu.edu.ua

Abstract

This article examines the phenomenon of the mobile conflict in the law of matrimonial property regimes within the framework of private international law. A mobile conflict arises when spouses relocate between states, potentially altering the connecting factor that determines the applicable law governing their property regime. The relevance of the topic is driven by the growing international mobility of married couples, the deepening European integration of Ukraine, and the absence of specific conflict-of-laws rules on matrimonial property regimes involving a foreign element in national legislation, which gives rise to divergent case law. The aim of the article is to examine the principle of immutability of the matrimonial property regime in cross-border relations through the lens of the European approach and national case law, and to substantiate the need for a clear distinction between the property statute and the matrimonial property statute when adjudicating such disputes. The achievement of this aim was made possible through a comprehensive methodological approach, including the comparative legal method to contrast the legal regulation of the EU, Italy and Ukraine; the formal legal method to interpret conflict-of-laws rules and judicial decisions; and the systemic method to establish the interrelationship between property law, family law and private international law. The article traces the doctrinal evolution from classical models of automatic mutability to the modern principle of immutability, codified in EU Regulation No. 2016/1103 on the law applicable to matrimonial property regimes. Particular attention is devoted to the distinction between the matrimonial property statute and the property statute, the conflation of which is identified as a recurring error in judicial

practice. Through analysis of the Supreme Court of Ukraine judgment of 28 January 2026 in case No. 554/4080/23, the article examines the divergent approaches of successive court instances to the legal status of real property acquired in Ukraine by spouses who had contracted marriage in Italy under the separate property regime. It is concluded that the court of first instance correctly applied the conflict-of-laws rule recognising the foreign matrimonial agreement, whereas the appellate court erred by substituting the matrimonial property statute with the property statute. The Supreme Court held that the separation regime chosen at the time of marriage constitutes an element of the matrimonial property statute and continues to govern property acquired during marriage regardless of its location. The article argues for harmonisation of the Ukrainian approach with the immutability principle enshrined in EU law.

Keywords: mobile conflict of laws; matrimonial property regime; immutability of applicable law; separate property/private international law; matrimonial agreement.

Вступ

Транскордонні майнові відносини подружжя є однією з найскладніших сфер міжнародного приватного права, оскільки поєднують елементи сімейного, речового та колізійного регулювання. Зростання мобільності осіб, укладення шлюбів у одних державах та набуття майна, зокрема нерухомості, в інших актуалізує проблему визначення застосовного права та меж його дії. Особливо гостро ці питання постають у випадках, коли подружжя обрало певний майновий режим при укладенні шлюбу, але згодом набуває активи в юрисдикції з відмінною моделлю сімейного майнового права.

У таких ситуаціях центральним є співвідношення між *lex rei sitae* (законом держави місцезнаходження майна), що традиційно регулює виникнення, зміну та захист речових прав на нерухоме майно, та *правом, застосовним до майнового режиму подружжя*, яке визначає, чи виникає у другого з подружжя майнове право на відповідний об'єкт *ex lege*. У практиці судів ці два правові рівні часто ототожнюються, що призводить до помилкової кваліфікації правовідносин і, як наслідок, до фрагментації майнового режиму подружжя залежно від місця знаходження активу.

Проблема ускладнюється явищем так званого *мобільного конфлікту (mobile conflict of laws)* – зміни колізійної прив'язки внаслідок переміщення подружжя між державами. Класичні моделі міжнародного приватного права допускали автоматичну зміну застосовного права до майнового режиму подружжя залежно від нового доміцилію або тривалої резиденції. Проте сучасна європейська доктрина і законодавство дедалі більше відмовляються від такого підходу на користь політики *стабільності (immutability)* правового режиму, що розглядається як інструмент забезпечення правової визначеності та захисту очікувань сторін і третіх осіб [1, с. 316].

Цей підхід знайшов нормативне закріплення в Регламенті Ради (ЄС) 2016/1103 від 24.06.2016 р. про запровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного права, визнання та виконання рішень у питаннях режиму майна подружжя (далі – Регламент (ЄС) 2016/1103), який встановлює «якірні» колізійні прив'язки та допускає зміну застосовного права лише на підставі прямо вираженої волі подружжя [2]. Водночас у державах, що не є учасниками відповідних європейських регламентів, питання застосування іноземного майнового режиму подружжя продовжує вирішуватися судами з опорою на національні колізійні норми. Це породжує ризик відхилення від європейських підходів і відновлення логіки автоматичної мобільності застосовного права.

В українській судовій практиці у справах про поділ майна подружжя з іноземним елементом існують різні підходи до цієї проблеми. Зокрема, у спорах щодо нерухомого майна, розташованого на території України, суди інколи надають вирішального значення *lex rei sitae* та нормам національного сімейного законодавства, не здійснюючи належного аналізу права, застосовного до майнового режиму подружжя відповідно до колізійних норм. Такий підхід фактично ігнорує правовий статус, набутий подружжям за іноземним правом, і створює ситуацію, за якої той самий шлюбний режим оцінюється по-різному залежно від географії активів.

Показовою в цьому контексті є постанова Верховного Суду від 28.01.2026 р. у справі № 554/4080/23. Предметом спору стала нерухомість, набута в Україні подружжям, яке уклало шлюб в Італії з обранням режиму роздільності майна (*separazione dei beni*). Аналіз аргументації судів у цій справі дає можливість виявити типові помилки колізійної кваліфікації та окреслити межі дії *lex rei sitae* у транскордонних сімейних правовідносинах [3].

Метою цієї статті є дослідження принципу стабільності майнового режиму подружжя у транскордонних відносинах крізь призму європейського підходу та національної судової практики. Завданнями дослідження є: аналіз доктринальних підходів до проблеми мобільного конфлікту у сфері майнових режимів подружжя; зіставлення європейської моделі *immutability* з підходами, що застосовуються в українській судовій практиці; обґрунтування необхідності чіткого розмежування речового та сімейного майнового статутів при вирішенні відповідних спорів.

Огляд літератури

Проблематика мобільного конфлікту в майнових відносинах подружжя вивчається в рамках доктрини міжнародного приватного права починаючи з XIX ст., однак вона набула особливої актуальності у зв'язку з посилен-

ням міжнародної мобільності населення та уніфікацією колізійного права в межах ЄС. У сучасній науковій літературі можна виокремити кілька ключових напрямів дослідження.

Концептуальне осмислення мобільного конфлікту у сфері майнових режимів подружжя здійснювалося передусім у контексті дискусії між прихильниками принципу змінності (*mutability*) і принципу стабільності (*immutability*) застосовного права. Для розуміння самого феномену мобільного конфлікту потрібно звернутися до його загальнотеоретичних витоків у речовому праві. Фундаментальну переоцінку цієї доктрини нещодавно здійснив професор Люксембурзького університету Жиль Куніберті [4], який у праці, присвяченій правам *in rem*, поставив під сумнів усталену логіку *lex rei sitae* як вихідної прив'язки для рухомих активів. Автор показує, що саме нестабільність місця знаходження є корінною вадою цієї прив'язки: якщо актив може бути переміщений через кордон фізично – й нерідко цілеспрямовано, задля зміни застосовного права – то правова визначеність для третіх осіб руйнується. Ж. Куніберті пропонує альтернативну колізійну прив'язку – право держави центру основних інтересів (*COMI – Centre of Main Interests*) власника майна – яка є стабільнішою, ніж місце знаходження активу і краще захищає законні очікування учасників обороту. Ця ідея перегукується з логікою *immutability* в сімейному майновому праві: в обох контекстах обстоюється думка про те, що стабільна прив'язка (до особи, а не до речі) краще слугує правовій визначеності, ніж прив'язка, чутлива до фізичного переміщення.

У сфері сімейного майнового права дискусія між *mutability* і *immutability* набуває особливого виміру через наявність спеціального суб'єктного складу. Швейцарський дослідник Андре Бомі [5] у своїй аналітичній роботі, присвяченій Регламенту щодо майнових режимів подружжя, розкритикував підхід, за якого зміна місця проживання подружжя автоматично спричиняє зміну застосовного права, наголосивши на ризиках порушення правової визначеності та захисту прав третіх осіб. Вчений зазначає, що автоматична мобільність підриває захист тих, хто вступає у правовідносини з подружжям, спираючись на відомий їм майновий режим. Аналогічну позицію відстоює Патрік Вотле [6], який, аналізуючи ст. 22 Регламенту 2016/1103, ставить питання про межі автономії волі при виборі застосовного права та вказує, що автоматична мобільність підриває захист законних очікувань сторін, особливо коли йдеться про майно, придбане до зміни місця проживання. Примітно, що Ж. Куніберті і П. Вотле, підходячи до проблеми з різних кутів – речового та сімейного права відповідно – доходять спільного висновку: нестабільна колізійна прив'язка є загрозою для правового обороту.

Порівняльно-правовий аспект проблеми досліджувався відомим американським науковцем Симеоном Симеонідесом [7], який здійснив систематичний огляд підходів різних держав до регулювання майна подружжя в міжнародному приватному праві. Автор встановив, що переважна більшість сучасних кодифікацій або закріплюють незмінність застосовного права, обраного при укладенні шлюбу, або допускають його зміну виключно за угодою сторін, але не автоматично. Зокрема, С. Симеонідес звертає увагу на глибинний теоретичний розрив між двома моделями: система *immutability* забезпечує передбачуваність, але може призвести до застосування права держави, з якою подружжя більше не підтримує жодних зв'язків; натомість система *mutability* зберігає актуальність зв'язку, але створює небезпеку «прихованої» зміни режиму без ясно вираженої волі сторін. Професорка Рона Шуз [8] розглянула вибір права щодо майнових відносин подружжя крізь призму принципів автономії волі та захисту слабшої сторони, дійшовши висновку, що сучасне колізійне право тяжіє до обмеження автоматичної мобільності саме з метою захисту сторони, яка не брала участі у виборі застосовного права або не усвідомлювала наслідків зміни місця проживання для свого майнового статусу.

Вагомим є внесок у розуміння практичного виміру проблематики канадського дослідника Джефрі Талпіс [9], який дослідив проблеми поділу активів подружжя при розірванні шлюбу в умовах квебекського міжнародного приватного права, вказавши, що неузгодженість між *lex rei sitae* та правом, застосовним до майнового режиму, є одним із найбільш суперечливих питань практики. Зокрема, Дж. Талпіс розкрив парадокс, за якого те саме майно може набувати різного правового статусу залежно від того, яким судом і з застосуванням якого колізійного підходу розглядається справа. Марія Гук [10] пропонує засновану на основних принципах модель регулювання майна пар у колізійному праві, зосереджуючись на розмежуванні між правом власності та сімейним майновим правом. Суттєво, що М. Гук проводить системну відмінність між питаннями: «який режим права власності застосовується» (що вирішується сімейним майновим статутом) і «яким чином набувається та реєструється речове право» (що підпадає під *lex rei sitae*) – саме це розмежування є ключовим для правильного вирішення справ, аналогічних розглядуваних. Клаудія Рудольф [11], аналізуючи Регламент ЄС 2016/1103 та Регламент Ради (ЄС) 2016/1104 від 24.06.2016 р. про імплементацію посиленого співробітництва у сфері юрисдикції, застосовного права, визнання та виконання рішень у справах щодо майнових наслідків зареєстрованих партнерств (далі – Регламент ЄС 2016/1104) [12], виявила як сильні сторони нових інструментів (єдність застосовного права, принцип стабільності,

монізм у регулюванні), так і слабкі (зокрема, відсутність автономного визначення поняття «шлюб», що залишає простір для різноманітного тлумачення на рівні держав-членів). Елена Опреа [13] на основі порівняльного аналізу Регламенту 2016/1103, румунського Цивільного кодексу та Гаазької конвенції про право, що застосовується до режимів власності подружжя від 14.03.1978 р. [14] встановила, що обмежений вибір права, прив'язаний до звичайного місця проживання або громадянства подружжя, є не довільним обмеженням, а свідомим балансом між принципом автономії волі та вимогою достатнього зв'язку (*proximity*) між обраним правом і ситуацією сторін. Е. Опреа також ґрунтовно проаналізувала проблему зміни застосовного права та захисту третіх осіб при ретроактивному ефекті зміни, що є особливо актуальним у контексті справи, яка аналізується.

В українській правовій науці ця тематика залишається малодослідженою. Фундаментальний аналіз режимів майна подружжя в сучасному міжнародному сімейному праві здійснив А. Пашинський [15], приділивши окрему увагу особливостям імплементації Регламенту ЄС 2016/1103 у контексті асоціації України з ЄС. А. Пашинський та В. Калакура [16] дослідили зазначений регламент як приклад регіональної уніфікації колізійних норм щодо режимів майна подружжя, визначивши його як перспективний орієнтир для вдосконалення українського законодавства.

Незважаючи на доробок у цій царині, у доктрині є кілька прогалин, яким і присвячене запропоноване дослідження. По-перше, дискусія щодо *mutability* і *immutability* переважно ведеться в межах самого міжнародного сімейного права, без урахування ширшої теоретичної рамки мобільного конфлікту в речовому міжнародному приватному праві, розробленої, зокрема Ж. Куніберті [4]. Системне зіставлення аргументу про «*прив'язку до особи*» (характерного для Регламенту 2016/1103) з аргументом про «*прив'язку до СОМІ*» у речовому праві дозволяє краще обґрунтувати принцип стабільності не як суто технічне законодавче рішення, а як прояв глибшої колізійно-правової логіки. По-друге, поза увагою залишається питання про те, як суди держав – не членів ЄС, зокрема України, підходять до кваліфікації іноземних майнових режимів подружжя при вирішенні спорів щодо нерухомого майна; зокрема, чи коректно ними розмежовуються сімейний майновий статут та *lex rei sitae*. Судова практика Верховного Суду України, проаналізована нижче, є яскравим прикладом вирішення цього питання на рівні вищої судової інстанції держави, яка поки не є членом ЄС.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становить поєднання порівняльно-правового, формально-юридичного та системного методів. Порівняльно-правовий

метод був застосований для зіставлення підходів до регулювання мобільного конфлікту в праві ЄС (передусім у Регламенті 2016/1103), у законодавстві Італії (Цивільний кодекс Італії [17], Закон Італії № 218 про Реформу про міжнародного приватного права від 31.05.1995 р. [18]) та в українському законодавстві (Закон України «Про міжнародне приватне право», Сімейний кодекс України). Формально-юридичний метод використано під час тлумачення норм зазначених актів, а також аналізу судових рішень. Крім того, дослідження спирається на функціональний підхід, що дає можливість порівняти правові рішення різних правопорядків з урахуванням їх практичної ролі в регулюванні майнових відносин подружжя.

Емпіричну базу дослідження становлять: постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 28.01. 2026 р. у справі № 554/4080/23 (провадження № 61-16141св24) [3]; рішення Октябрського районного суду м. Полтави від 18.12.2023 р. у тій самій справі; постанова Полтавського апеляційного суду від 16.10.2024 р.; висновки щодо норм майнового права Італії, подані сторонами відповідно до ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право». Фактичні обставини справи такі. Громадянин Італії та громадянка України уклали шлюб 24.11.2014 р. у муніципалітеті Сан-Джованні Ротондо (Італія), обравши при цьому режим роздільного володіння майном (*separazione dei beni*), що зафіксовано у свідоцтві про шлюб. Перебуваючи у шлюбі, 11.11.2021 р., відповідалка придбала в м. Полтаві квартиру вартістю 938 160 грн (еквівалент 36 000 дол. США). У 2022 р. розпочалася процедура розлучення в Італії; шлюб розірвано 2023 р. рішенням суду м. Фоджа. У травні 2023 р. позивач звернувся до українського суду з вимогою визнати за ним право власності на 1/2 частину квартири як на спільне майно подружжя.

Важливим джерелом для аналізу стали висновки щодо норм італійського права, подані сторонами відповідно до ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право». Один із висновків надав роз'яснення щодо загального режиму майна подружжя в Італії, зокрема щодо спільності майна (ст. 159 ЦК Італії) та роздільності (ст. 215 ЦК Італії). Інший висновок зосереджувався на питанні застосовного права, стверджуючи, що оскільки подружжя постійно проживало в Італії та обрало режим роздільності при укладенні шлюбу в Італії, саме італійське право регулює майнові відносини сторін незалежно від місця розташування майна. У цьому висновку також наводились посилання на Регламент Ради (ЄС) № 1259/2010 від 20.12.2010 р. про запровадження посиленої співпраці у сфері застосовного права до розірвання шлюбу та судового розлучення (далі – Рим III) [19]; Регламент Ради (ЄС) 2016/1103 від 24.06.2016 р. про запровадження посилен-

ної співпраці у сфері юрисдикції, застосовного права, визнання та виконання рішень щодо режимів майна подружжя [2]; Регламент Ради (ЄС) 2016/1104 від 24.06.2016 р. про запровадження посиленої співпраці у сфері юрисдикції, застосовного права, визнання та виконання рішень щодо майнових наслідків зареєстрованих партнерств для обґрунтування юрисдикції та застосовного права [12], що утворюють єдину систему Європейських правил власності подружжя.

Системний метод застосований для встановлення взаємозв'язку між нормами колізійного права, речового права та сімейного права при кваліфікації спірних правовідносин. Особливу увагу приділено проблемі кваліфікації, яка є ключовою у справах про майновий режим подружжя з іноземним елементом: суд повинен чітко визначити, чи є спір про речові права (що веде до застосування *lex rei sitae*), чи про сімейний майновий режим (що вимагає застосування права, обраного подружжям або визначеного за колізійними нормами).

При аналізі нормативних актів ЄС використовувалось телеологічне тлумачення, з урахуванням преамбул до Регламентів 2016/1103 та 2016/1104. Зокрема, ст. 18 Регламенту 2016/1103 уточнює, що поняття «майновий режим» охоплює не лише, власне, режим майна, а й усі відносини між подружжям, які регулюються національним законодавством, пов'язані зі шлюбом, а також відносини щодо третіх осіб.

Результати та обговорення

Мобільний конфлікт та принцип стабільності у праві ЄС

Мобільний конфлікт є фундаментальною проблемою міжнародного приватного права, що виникає в ситуаціях, коли колізійна прив'язка – фактична обставина, що визначає застосовне право – змінюється після виникнення правовідносин. У сфері майнових режимів подружжя ця проблема є особливо гострою, оскільки шлюб є тривалими правовідносинами, а сімейне колізійне право традиційно послуговується «рухливими» прив'язками: доміцилієм або звичайним місцем проживання подружжя.

До уніфікації колізійного права ЄС більшість держав-членів або допускали автоматичну зміну застосовного права при зміні доміцилію подружжя (мутабільний підхід), або встановлювали принцип незмінності застосовного права, визначеного на момент укладення шлюбу (іммутабільний підхід). Регламент ЄС № 2016/1103, який набув чинності 29.01.2019 р., однозначно обрав другий шлях [2], відповідно до ст. 26 Регламенту, за відсутності угоди сторін про вибір права, застосовним є право держави звичайного місця проживання

подружжя після укладення шлюбу, причому ця прив'язка є *стабільною*: наступна зміна місця проживання не змінює застосовного права. Регламент допускає зміну застосовного права лише на підставі прямо вираженої угоди сторін – так званої *professio iuris*, яка, однак, обмежена правом держав, з якими подружжя має тісний зв'язок (ст. 22) [13].

Ця модель забезпечує два ключові ефекти. По-перше, вона захищає правову визначеність: подружжя, і треті особи (кредитори, нотаріуси) можуть покластися на те, що майновий режим не зміниться внаслідок переїзду. По-друге, вона вирішує проблему дроблення майнового режиму залежно від місця розташування активів: той самий правовий режим застосовується до всього майна подружжя, де б воно не знаходилося – так зване моністичне рішення (ст. 21 Регламенту). Цей монізм вигідно вирізняє Регламент від Гаазької конвенції 1978 р., яка допускала *dûpezege* (роздільне регулювання для нерухомості за *lex rei sitae*). З теоретичного погляду обраний підхід узгоджується з аналізом Ж. Cuniberti [4], який показав, що прив'язка до особи (чи то місце проживання, чи *COMI*) є структурно стабільнішою, ніж прив'язка до речі, оскільки не зазнає зміни через просте фізичне переміщення активу. В контексті сімейного майнового права це означає, що режим, обраний при укладенні шлюбу (або визначений за звичайним місцем проживання одразу після нього), слід розуміти як прив'язаний до подружжя як суб'єктів, а не до майна як об'єкта – і саме в такому ключі Верховний Суд вирішив справу № 554/4080/23.

Водночас потрібно враховувати, що Регламент 2016/1103 наразі не застосовується в Україні як нормативно-правовий акт. Однак він є важливим орієнтиром при тлумаченні колізійних норм українського права, особливо в контексті зближення правових систем у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Крім того, якщо застосовним є право держави – члена ЄС (наприклад, Італії), українські суди зобов'язані встановити та застосувати це право, включаючи його колізійний компонент (ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Розмежування сімейного майнового статуту та lex rei sitae

Центральним теоретичним питанням у справах про поділ майна подружжя з іноземним елементом є розмежування двох статутів: сімейного майнового (статут шлюбного договору / майнового режиму) та речового (*lex rei sitae*). Ці статути виконують різні функції та відповідають на різні правові питання.

Сімейний майновий статут відповідає на питання про те, яким є правовий режим майна, набутого подружжям під час шлюбу: чи є воно спільним, чи роздільним; чи виникає в кожного з подружжя право на частку в майні,

набутому іншим, тощо. Це питання вирішується за правом, що регулює майновий режим подружжя – як правило, правом держави, де подружжя має звичайне місце проживання (або правом, обраним подружжям).

Речовий статут (*lex rei sitae*) відповідає на питання про те, яким чином виникає, змінюється та припиняється право власності на конкретний об'єкт; які форми права власності визнаються; які вимоги висуваються до реєстрації прав на нерухомість тощо. Ця прив'язка є загальновизнаною та закріплена у ст. 38 Закону України «Про міжнародне приватне право». Для нерухомого майна *lex rei sitae* є абсолютно стабільною прив'язкою, оскільки нерухомість фізично переміщена бути не може. Тому щодо нерухомості проблема мобільного конфлікту – в тому розумінні, яке досліджував Ж. Куніберті [4] стосовно рухомих активів, – не виникає на рівні речового статуту. Однак, як демонструє аналізована справа, мобільний конфлікт виникає на рівні сімейного майнового статуту: переїзд подружжя між державами може потенційно вплинути на колізійну прив'язку, що визначає, чи є майно спільним. Саме тому принцип стабільності в Регламенті 2016/1103 прямо блокує цей вид мобільного конфлікту.

Ключова помилка, якої припускаються суди, полягає у підміні першого статуту другим: вирішуючи питання про те, чи є майно спільним, вони апелюють до *lex rei sitae*, тоді як ця прив'язка визначає лише порядок набуття та реєстрації речових прав, але не питання про те, кому вони належать у контексті подружнього майнового права. Як влучно зазначила М. Гук [10], речове право визначає «як» виникає право власності (форма, реєстрація), тоді як сімейне майнове право визначає – «кому» це право належить у подружньому вимірі.

Аналіз судової справи: позиції сторін та судів

Справа № 554/4080/23 [3] є наочним прикладом конфлікту між сімейним майновим статутом та *lex rei sitae*. Фабула справи є відносно простою: подружжя уклало шлюб в Італії, обравши режим роздільності майна; дружина придбала квартиру в Україні; після розлучення чоловік заявив вимогу про визнання права на 1/2 квартири. Однак юридичні питання, що виникли, є складними.

Позиція позивача (громадянина Італії) будувалась на тому, що, оскільки квартира придбана за його кошти, а в Україні діє презумпція спільності майна подружжя (ст. 60 СК України), він має право на частку в ній. Адвокат позивача посилався на ч. ст. 38 Закону України «Про міжнародне приватне право», яка прямо встановлює, що право власності та інші речові права на нерухоме та рухоме майно визначаються правом держави, у якій це майно

знаходиться, якщо інше не передбачено законом, тобто надається пріоритет формулі *lex rei sitae*.

Позиція відповідачки (громадянки України) ґрунтувалась на тому, що подружжя обрало режим роздільності майна, що виключає виникнення спільного майна. Відповідно до наданого нею висновку щодо норм італійського права, режим роздільного майна (ст. 215 ЦК Італії) означає, що кожен з подружжя зберігає виключне право власності на майно, набуте ним під час шлюбу; що оскільки обидва є громадянами з постійним місцем проживання в Італії, застосовним є саме італійське право; та що юрисдикція Суду міста Фоджа є пріоритетною.

Суд першої інстанції (Октябрський районний суд м. Полтави) рішенням від 18.12.2023 р. відмовив у задоволенні позову. Суд встановив, що подружжя при укладенні шлюбу обрало режим роздільного майна відповідно до права Італії, де вони постійно проживали, а тому відсутні підстави для застосування презумпції спільності майна. Це рішення, на нашу думку, є правильним з погляду колізійного права: суд коректно кваліфікував правовідносини як такі, що регулюються сімейним майновим статутом, а не *lex rei sitae*, та визнав дійсність іноземної угоди про майновий режим.

Полтавський апеляційний суд постановою від 16.10.2024 р. скасував рішення суду першої інстанції і задовольнив позов. Апеляційний суд дійшов висновку, що суд першої інстанції «помилково не застосував норми законодавства України, які передбачають презумпцію спільності майна подружжя» (ст. 38 Закону «Про міжнародне приватне право»). Це рішення, на нашу думку, є прикладом типової помилки: апеляційний суд застосував *lex rei sitae* для вирішення питання про майновий режим, ігноруючи сімейний майновий статут. Посилання на ст. 38 Закону в цьому контексті є некоректним, оскільки ця норма регулює питання речових прав (порядок набуття, форма реєстрації), але не питання про те, чи є майно спільним подружнім.

Крім того, апеляційний суд помилково кваліфікував угоду про роздільне проживання від 04.07.2022 р. та рішення суду м. Фоджа, адже висновок про «відмову відповідачки від фінансових претензій» стосувався аліментних зобов'язань, а не майнового розподілу активів. Змішування цих двох аспектів є ще однією помилкою кваліфікації.

Верховний Суд у постанові від 28.01.2026 р. скасував рішення апеляційного суду і залишив у силі рішення суду першої інстанції. Суд сформулював низку важливих правових позицій. По-перше, шлюб, укладений за кордоном відповідно до іноземного права, є дійсним в Україні (ст. 58 Закону «Про міжнародне приватне право»). По-друге, заява подружжя про обрання режиму

роздільності майна, зафіксована у свідоцтві про шлюб, є правочином щодо майнового режиму і аналогом шлюбного договору у праві України. По-третє, відсутність відомостей про визнання цього правочину недійсним або його зміну означає, що він зберігав чинність на момент придбання квартири. По-четверте, і це є ключовим, обраний режим роздільності є елементом сімейного правового статусу подружжя та виконує ту саму функцію, що й шлюбний договір за українським правом. Відмінність у юридичній конструкції не змінює ідентичності правових наслідків.

Постанова Верховного Суду у справі № 554/4080/23 є важливим прецедентом у кількох вимірах. По-перше, вона чітко розмежовує сімейний майновий статут та *lex rei sitae*, фіксуючи, що ст. 38 Закону України «Про міжнародне приватне право» не є підставою для ігнорування іноземного майнового режиму подружжя. Це узгоджується з позицією, що панує в доктрині та праві ЄС: *lex rei sitae* визначає речово-правовий режим (форму реєстрації, порядок набуття), але не сімейно-правовий режим подружжя.

По-друге, суд фактично закріпив принцип стабільності майнового режиму, обраний при укладенні шлюбу режим роздільності зберігає дію щодо майна, набутого в будь-якій юрисдикції. Це є першим кроком до сприйняття логіки Регламенту 2016/1103 в українській судовій практиці, хоча сам Регламент безпосередньо не застосовується.

По-третє, суд вказав на важливе правило про встановлення змісту іноземного права: в контексті ст. 8 Закону України «Про міжнародне приватне право» висновки фахівців у галузі іноземного права, подані сторонами, є належним засобом доказування змісту іноземного права, а суд може визнати наявну інформацію достатньою і без додаткового запиту.

Висновки

Мобільний конфлікт у сфері майнових режимів подружжя є самостійною та недостатньо дослідженою проблемою в українській науці міжнародного приватного права. Доктрина мобільного конфлікту, розроблена в контексті речових прав на рухоме майно, має глибший загальнотеоретичний вимір: як продемонстрував Ж. Куніберті [4], будь-яка прив'язка, яка може змінитися через просте фізичне переміщення або зміну поведінки сторін, є структурно нестабільною і загрожує правовій визначеності третіх осіб. Сучасне право ЄС у сфері майнових режимів подружжя вирішує цю проблему через принцип *immutability*, а саме, застосовне право до майнового режиму визначається лише раз і не змінюється автоматично зі зміною місця проживання подружжя (Регламент 2016/1103), що є проявом тієї самої логіки – стабільна «персональна» прив'язка переважає нестабільну «речову».

Критичним у справах про поділ майна подружжя з іноземним елементом є розмежування сімейного майнового статуту та речового статуту. *Lex rei sitae* визначає порядок виникнення та реєстрації речових прав, але не вирішує питання про те, чи є майно спільним у контексті подружнього права. Ігнорування цього розмежування є типовою помилкою, що може призвести до незаконного застосування презумпції спільності майна всупереч іноземному майновому режиму подружжя.

Постанова Верховного Суду від 28.01.2026 р. у справі № 554/4080/23 [3] є важливим прецедентом, суд визнав, що обраний при укладенні шлюбу в іноземній державі режим роздільності майна є елементом сімейного правового статусу подружжя та зберігає дію щодо майна, набутого під час шлюбу в будь-якій юрисдикції. Ця позиція відповідає принципу стабільності, закріпленому в праві ЄС, та є кроком до гармонізації українського підходу з європейськими стандартами.

Перспективним напрямом розвитку законодавства є внесення до Закону України «Про міжнародне приватне право» спеціальних колізійних норм про майнові режими подружжя, які б чітко відмежовували сімейний майновий статут від речового та закріплювали принцип стабільності застосовного права, що узгоджувалося б із зобов'язаннями в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Список використаних джерел

- [1] Damascelli D. Determining the Applicable Law in Matrimonial Property Regimes: On the Interpretation of Article 26 Regulation (EU) No. 2016/1103 in the Absence of Choice-of-law and Common Habitual Residence. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht (RabelsZ)*. 2024. Vol. 88, No. 2. P. 307–324. <https://doi.org/10.1628/rabelsz-2024-0032>.
- [2] Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes. *Official Journal of the European Union*. L 183, 8.7.2016, P. 1–29. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1103/oj/eng> (last accessed: 02.03.2026).
- [3] Постанова Верховного Суду від 28.01.2026 р. у справі № 554/4080/23. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=133782588> (дата звернення: 02.03.2026).
- [4] Cuniberti G. Rethinking conflict mobile: Applying the law of COMI to rights in rem. *Private International Law on Rights in rem in the European Union* / ed. by M. Font-Mas. Madrid: Marcial Pons, 2024. P. 477–490. URL: <https://orbilu.uni.lu/bitstream/10993/62204/1/405-capitulo-20.pdf> (last accessed: 02.03.2026).
- [5] Bonomi A. The Proposal for a Regulation on Matrimonial Property: A Critique of the Proposed Rule on the Immutability of the Applicable Law. In: Boele-Woelki K, Dethloff N, Gephart W, eds. *Family Law and Culture in Europe: Developments, Challenges and Opportunities*. Intersentia, 2014. P. 231–248.

- [6] Wautelet P. What's Wrong with Article 22? The Unsolved Mysteries of Choice of Law for Matrimonial Property. *SSRN*, 2018. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3266879>.
- [7] Symeonides S. C. Property, Marital Property, and Successions. In: Choice of Law. New York: Oxford Academic, 2016. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190496722.003.0015>.
- [8] Schuz R. Choice of law in relation to matrimonial property in the 21st century. *Journal of Private International Law*. 2019. Vol. 15, No. 1. P. 1–49. <https://doi.org/10.1080/17441048.2019.1599769>.
- [9] Talpis J. Pervasive problems in the division of assets on the breakdown of marriage under Québec private international law. *Trusts & Trustees*. 2019. Vol. 25, No. 1. P. 160–170. <https://doi.org/10.1093/tandt/ttz002>.
- [10] Hook M. A first principles approach to couples' property in the conflict of laws. *Journal of Private International Law*. 2019. Vol. 15, No. 2. P. 257–287. <https://doi.org/10.1080/17441048.2019.1647990>.
- [11] Rudolf C. European Property Regimes Regulations – Choice of Law and the Applicable Law in the Absence of Choice by the Parties. *Lexonomica*. 2019. Vol. 11, No. 2. P. 127–150. <https://doi.org/10.18690/lexonomica.11.2.127-150.2019>.
- [12] Council Regulation (EU) 2016/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships. *Official Journal of the European Union*. L 183, 8.7.2016. P. 30–56. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1104/oj/eng> (last accessed: 02.03.2026).
- [13] Oprea E. A. Party Autonomy and the Law Applicable to the Matrimonial Property Regimes in Europe. *Cuadernos de Derecho Transnacional*. 2018. Vol. 10, No. 2. P. 579–596. <https://doi.org/10.20318/cdt.2018.4390>.
- [14] Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. URL: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=87> (last accessed: 02.03.2026).
- [15] Пашинський А. П. Правові режими майна подружжя та парних союзів сімейного типу в сучасному міжнародному сімейному праві : монографія. Київ : БО «Благодійний фонд пам'яті Василя Кисіля», 2024. 176 с.
- [16] Пашинський А. П., Калакура В. Я. Регламент ЄС № 2016/1103 як приклад регіональної уніфікації колізійних норм щодо режимів майна подружжя. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 1. С. 86–90. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.18>.
- [17] Civil Code of Italy. Book 1: Family law: marriage, adoption. URL: <https://bookpremiumfree.com/downloads/ItalianCivilCodeInEnglish/> (last accessed: 02.03.2026).
- [18] The Reform of the Italian System of International Private Law : Decree of May 31, 1995 Number 218. URL: <https://docenti.unimc.it/f1.marongiubuonaiuti/teaching/2023/28206/files/main-legal-instruments/law-of-31-may-1995-no.-218-providing-for-the-reform-of-the-italian-system-of-private-international-law> (last accessed: 02.03.2026).
- [19] Council Regulation (EU) No. 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation. *Official Journal of the European Union*. L 343, 29.12.2010. P. 10–16. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2010/1259/oj/eng> (last accessed: 02.03.2026).

References

- [1] Damascelli, D. (2024). Determining the applicable law in matrimonial property regimes: On the interpretation of Article 26 Regulation (EU) No. 2016/1103 in the absence of choice-of-law and common habitual residence. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 88(2), 307-324. <https://doi.org/10.1628/rabelsz-2024-0032>
- [2] Council of the European Union. (2016). *Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes. Official Journal of the European Union*, 183, 1-29. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1103/oj/eng>.
- [3] Supreme Court of Ukraine, First Judicial Chamber of the Civil Cassation Court Case No. 554/4080/23. (January 28, 2026). Retrieved from <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=133782588>.
- [4] Cuniberti, G. (2024). Rethinking conflict mobile: Applying the law of COMI to rights in rem. In M. Font-Mas (Ed.). *Private international law on rights in rem in the European Union* (pp. 477-490). Madrid: Marcial Pons. Retrieved from <https://orbilu.uni.lu/bitstream/10993/62204/1/405-capitulo-20.pdf>.
- [5] Bonomi, A. (2014). The proposal for a regulation on matrimonial property: A critique of the proposed rule on the immutability of the applicable law. In K. Boele-Woelki, N. Dethloff, & W. Gephart (Eds.). *Family law and culture in Europe: Developments, challenges and opportunities* (pp. 231-248). Intersentia.
- [6] Wautelet, P. (2018). What's wrong with Article 22? The unsolved mysteries of choice of law for matrimonial property. *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3266879>.
- [7] Symeonides, S.C. (2016). Property, marital property, and successions. In *Choice of law*. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190496722.003.0015>.
- [8] Schuz, R. (2019). Choice of law in relation to matrimonial property in the 21st century. *Journal of Private International Law*, 15(1), 1-49. <https://doi.org/10.1080/17441048.2019.1599769>
- [9] Talpis, J. (2019). Pervasive problems in the division of assets on the breakdown of marriage under Québec private international law. *Trusts & Trustees*, 25(1), 160-170. <https://doi.org/10.1093/tandt/ttz002>.
- [10] Hook, M. (2019). A first principles approach to couples' property in the conflict of laws. *Journal of Private International Law*, 15(2), 257-287. <https://doi.org/10.1080/17441048.2019.1647990>.
- [11] Rudolf, C. (2019). European property regimes regulations – Choice of law and the applicable law in the absence of choice by the parties. *Lexonomica*, 11(2), 127-150. <https://doi.org/10.18690/lexonomica.11.2.127-150.2019>.
- [12] Council of the European Union. (2016). *Regulation (EU) 2016/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships. Official Journal of the European Union*, 183, 30-56. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/1104/oj/eng>.
- [13] Oprea, E.A. (2018). Party autonomy and the law applicable to the matrimonial property regimes in Europe. *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 10(2), 579-596. <https://doi.org/10.20318/cdt.2018.4390>.

- [14] Hague Conference on Private International Law. (1978). *Convention of 14 March 1978 on the law applicable to matrimonial property regimes*. Retrieved from <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=87>.
- [15] Pashynskiy, A.P. (2024). *Legal regimes of matrimonial property and family-type couple unions in contemporary international family law*. Charity Foundation in Memory of Vasyl Kysil.
- [16] Pashynskiy, A.P., & Kalakura, V.Ya. (2023). EU Regulation No. 2016/1103 as an example of regional unification of conflict-of-laws rules on matrimonial property regimes. *Journal of Kyiv University of Law*, 1, 86-90. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.18>.
- [17] *Civil Code of Italy: Book 1: Family law: Marriage, adoption* (n.d.). Retrieved from <https://bookpremiumfree.com/downloads/ItalianCivilCodeInEnglish/>.
- [18] *Decree No. 218 "Reform of the Italian system of private international law"*. (May 31, 1995). Retrieved from <https://docenti.unimc.it/f1.marongiubuonaiuti/teaching/2023/28206/files/main-legal-instruments/law-of-31-may-1995-no.-218-providing-for-the-reform-of-the-italian-system-of-private-international-law>.
- [19] Council of the European Union. (2010). *Regulation (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation. Official Journal of the European Union*, 343, 10-16. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2010/1259/oj/eng>.

Владислав Володимирович Шипович

суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
аспірант кафедри цивільного судочинства,
арбітражу та міжнародного приватного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
e-mail: v.v.shypovych@nlu.edu.ua
ORCID 0009-0002-8047-6246

Інеса Анатоліївна Шуміло

кандидатка юридичних наук, доцентка
доцентка кафедри цивільного судочинства,
арбітражу та міжнародного приватного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, Україна
e-mail: i.a.shumilo@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0002-2123-7272

Vladyslav V. Shypovych

Judge of the Civil Cassation Court Within the Supreme Court
Ph.D. Student of the Department of Civil Procedure,
Arbitration and Private International Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: v.v.shypovych@nlu.edu.ua
ORCID 0009-0002-8047-6246

Inesa A. Shumilo

Ph.D. in Law, Associate Professor at the Department of Civil Procedure,
Arbitration and Private International Law
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: i.a.shumilo@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0002-2123-7272

Рекомендоване цитування: Шипович В. В., Шуміло І. А. Мобільний конфлікт у майнових відносинах подружжя: європейський підхід і національна судова практика. *Проблеми законності*. 2026. Вип. 173. С. 174–191. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.173.356875>.

Suggested Citation: Shypovych, V.V., & Shumilo, I.A. (2026). The Mobile Conflict of Laws in Matrimonial Property Regimes: European Approaches and National Case Law. *Problems of Legality*, 173, 174-191. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.173.356875>.

Статтю подано / Submitted: 07.04.2026

Доопрацьовано / Revised: 07.05.2026

Схвалено до друку / Accepted: 28.05.2026

Опубліковано / Published: 29.05.2026